

Oponentský posudek na diplomovou práci Jakuba Wasilewského na téma *Ochrana svobody slova Evropským soudem pro lidská práva*

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve svém článku 10 chrání svobodu projevu, kterou pojímá jako relativní, omezitelné a také derogovatelné právo. Obsah ustanovení tak, jak bylo postupně vykládáno ze strany Evropského soudu pro lidská práva, tvoří předmět zájmu předložené diplomové práce – vzhledem k této úzké vazbě na evropský systém ochrany lidských práv není jasné, proč diplomant používá v názvu práce výraz svoboda slova (freedom of speech), který je typický spíše pro angloamerickou oblast, a ne svoboda projevu (freedom of expression), jak by odpovídalo textu Evropské úmluvy. Práce nabízí jen obecný vhled do úpravy svobody projevu v evropském systému. To je zčásti dáno komplexností tématu, na kterou upozorňuje i diplomant (str. 65), zčásti pak až zbytečně velkým prostorem věnovaným obecnějším otázkám (historie, výkladové metody obecně). Výhrady lze mít k formální a jazykové stránce práce a také k množství využitých zdrojů.

1. Aktuálnost (novost) a náročnost tématu:

Téma je zvoleno vhodně, svoboda projevu se nepochybně řadí mezi významná lidská práva a je dnes chráněna hned na několika úrovních (národní právo, evropské právo, systém Rady Evropy, systém OSN aj.). Ochrana svobody projevu navíc patří mezi dlouhodobé priority české zahraniční politiky, a i z tohoto hlediska je tak užitečné věnovat jí pozornost. Zpracování tématu kladlo na autora, vzhledem k pojetí práce, spíše nižší nároky. K praxi Evropského soudu pro lidská práva i k samotnému článku 10 existuje velké množství literatury, ze které mohl vycházet (byť tak učinil jen částečně). Dobře známé a zpracované jsou také hlavní, tradiční případy vážící se k článku 10 Evropské úmluvy, na jejichž rozbor se diplomant v práci omezil.

2. Formální stránka práce a využití zdroje:

Po formální a jazykové stránce má práce zásadní nedostatky. Text se velmi špatně čte, některé věty je třeba číst opakovaně, navíc se v nich několikrát mění podmět, což ztěžuje porozumění. V práci je také poměrně velké množství gramatických chyb (interpunkce, velká a malá písmena aj.) a překlepů, místy se objevují i chyby v české terminologii (např. legitimní důvod není totéž co zákonný důvod – str. 14) a v názvech dokumentů (např. *Všeobecná* nikoli *Mezinárodní* deklarace lidských práv – str. 3). Způsob citace pramenů neodpovídá standardu nastavenému na Právnické fakultě a navíc není zcela jednotný. Diplomová práce vychází z širokého okruhu judikátů, čerpá ale jen z velmi omezeného počtu monografií a článků (celkem deset). Diplomant nevyužil žádného z dostupných komentářů k Evropské úmluvě, ani komentáře v českém jazyce, což by se nabízelo a hodilo.

3. *Obsahová stránka práce:*

Diplomová práce o celkovém rozsahu 75 stran (z toho 65 stran vlastního textu) je rozdělena do úvodu, dvou částí a závěru. Úvod působí vcelku slibně – nastiňuje téma práce, představuje její strukturu a vysvětluje důvody, které diplomanta vedly k tomu, že se v práci rozhodl zaměřit právě na svobodu projevu. První část práce ovšem dobrý dojem vyvolaný úvodem rychle kazí. Zarazí již neshoda názvu a obsahu – část je nazvána Historie evropského systému ochrany lidských práv, této historii je ale věnováno jen pár úvodních stránek a následně se pozornost soustředí na tzv. výkladové doktríny. Tento obecný úsek má zřejmě připravit půdu pro konkrétní rozbor článku 10 nabízený v druhé části práce, vzhledem ke způsobu zpracování se mu to ale příliš nedaří. Výklad je těžkopádný, mnohdy jen málo srozumitelný a navíc často odbíhá k případům týkajícím se jiných práv chráněných Evropskou úmluvou – čtenáři tak není jasné, co se mu autor snaží sdělit, a i když se dopátrá podstaty, zase mu uniká, z jakého důvodu je mu určitá informace poskytnuta. Proč je např. v práci zaměřené na svobodu projevu třeba rozebrat konkrétní požadavky kladené na legislativu v oblasti odposlechů (str. 13-14). Proč nám na místo toho diplomant raději nesdělil, jaké jsou ony čtyři obecné faktory, podle nichž se posuzuje legální základ zásahu (str. 13)?

Druhá část práce, která je věnována specificky svobodě projevu, je po formální i obsahové stránce na kvalitativně vyšší úrovni než část první. Diplomant postupuje tak, že nejprve stručně představí svobodu projevu v historické perspektivě jejího vývoje, poté obecně analyzuje článek 10 Evropské úmluvy a nakonec se zaměřuje na standard nastavený Evropským soudem při posuzování omezení zavedených na základě různých legitimních cílů (omezení v zájmu národní bezpečnosti, územní integrity a veřejného pořádku; omezení v zájmu ochrany zdraví a morálky; omezení v zájmu ochrany pověsti a práv druhých). Jak sám diplomant uvádí, nejde a vzhledem k rozsahu práce ani nemůže jít o zcela vyčerpávající představení svobody projevu v pojetí Evropského soudu pro lidská práva, určitou představu o tom, jak je tato svoboda v evropském systému ochrany lidských práv chápána, ale text nabízí. Pozitivní hodnocení si zaslouží to, že diplomant hojně pracuje s rozsudky a snaží se je rozebrat tak, aby vynikly změny a rozdíly v přístupu Evropského soudu. Škoda naopak, že práce se zaměřuje jen na ty nejznámější a většinou již starší kauzy a opomíná některé novější případy (např. k *hate speech*, popírání holocaustu či používání politických symbolů).

V závěru práce diplomant konstatuje, že problematika ochrany svobody projevu ze strany Evropského soudu pro lidská práva je velmi komplexní a že se v této oblasti prosazuje evolutivní výklad, v důsledku čehož „nelze většinou jednoznačně říci, co ještě není a co již je porušením svobody slova, jelikož její ochrana se neustále vyvíjí a na zhodnocení každého

případu má vliv mnoho faktorů, které mohou ovlivnit rozhodnutí Soudu“ (str. 65). Diplomant některé z těchto faktorů identifikoval v textu – např. legitimní cíl omezení, míra shody mezi evropskými státy, veřejný či soukromý charakter projevu aj., v závěru by se ale bylo hodilo je přehledněji shrnout a nějakým způsobem zhodnotit. Takto není jasné, co je vlastně přidanou hodnotou práce.

4. Závěry a otázky k zodpovězení při obhajobě:

Diplomová práce Jakuba Wasilewského na téma *Ochrana svobody slova Evropským soudem pro lidská práva* vykazuje značné formální nedostatky a po obsahové stránce nepřináší mnoho nového. Přesto ji lze doporučit k ústní obhajobě. Během ní by se měl diplomant vyjádřit k následujícím otázkám:

- 1) Práce na několika místech mluví o precedentech (např. str. 19). Jak autor tento pojem v kontextu evropského systému ochrany lidských práv chápe?
- 2) Na str. 15 diplomant rozebírá test nezbytnosti v demokratické společnosti, pod nějž podřazuje i faktor dostatečných důvodů k zásahu. Jaký je vztah mezi tímto faktorem a legitimními důvody zkoumanými v rámci testu legality?
- 3) Jak autor hodnotí doktrínu míry uvážení (margin of appreciation) a její dopady na výklad článku 10 Evropské úmluvy? Změnil by se podle jeho názoru tento výklad, pokud by se doktrína nepoužívala (jak je tomu např. u Výboru OSN pro lidská práva)?

V Praze dne 9. června 2014

Doc. JUDr. PhDr. Veronika Bílková, PhD., E.MA